

Rovaniemi

Opetuksenjärjestäjän
opiskeluhooltosuunnitelma
2023

Sisällysluettelo:

1. Johdanto	3
1.1 Keskeiset käsitteet	5
2. Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista	7
2.1 Psykologi- ja kuraattoripalvelut	7
2.2 Lastenneuvola	8
2.3 Koulu- ja opioskeluterveydenhuolto	9
2.4 Kokonaistarpeen määrittely	11
3. Toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi.....	12
3.1 Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen	14
3.2 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen	14
4. Toimenpiteet yksilöllisen opiskeluhuollon järjestämiseksi.....	17
4.1 Yksilökohtainen opiskeluhoito ja sen toteuttaminen	17
4.2 Psykologien tutkimukset	18
4.3 Ryhmämuotoinen tuki	19
4.4 Opiskeluhoitokertomuksen laatiminen	19
4.5 Opiskeluhoitokertomuksen säilytys	20
4.6 Tarvittavan opiskeluhuollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä	20
4.7 Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion toimintakäytänteet	20
4.8 Lapsen/oppilaan esiopetus- /koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet	21
5. Opiskeluhuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän hoitajiensa sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien kanssa	23
6. Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma	25
6.1 Kriisisuunnitelma	27
7. Perusopetukseen valmistava opetus	27

Koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022). Rovaniemellä opiskeluhooltosuunnitelma on laadittu yhteisenä esi- ja perusopetukselle sekä lukiokoulutukselle.

1. Johdanto

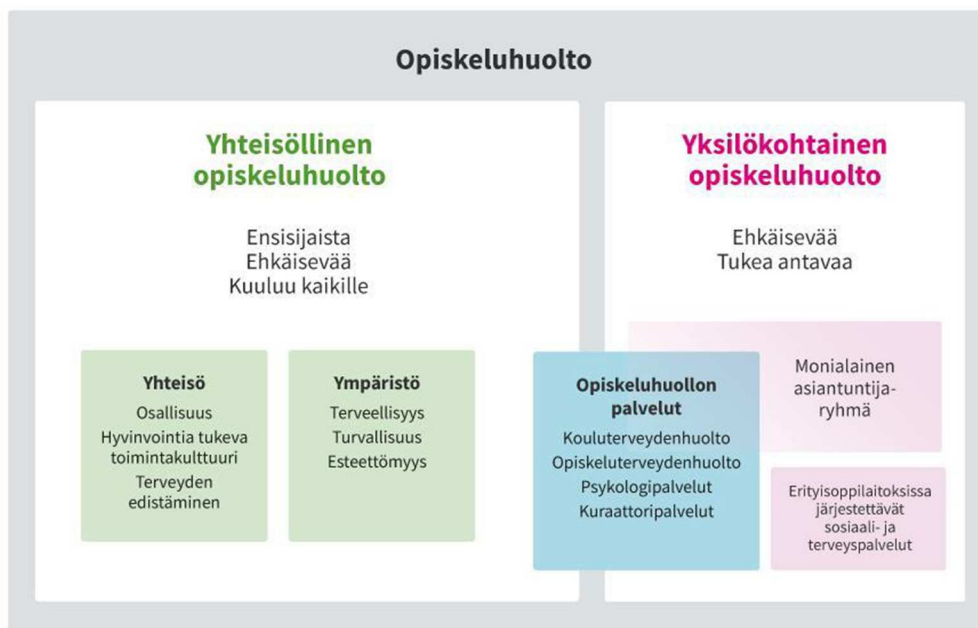
Tämä koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma on laadittu opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten. Suunnitelman päivittämisestä vastaa Rovaniemen kaupungin opiskeluhoollon ohjausryhmä. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä koulutuspalveluiden, varhaiskasvatuspalveluiden ja Lapin hyvinvointialueen kanssa. Paikallisella tasolla opiskeluhoollon suunnittelua ja toteuttamista ohjaa kaksi eri suunnitelmaa. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä, ja ne ovat:

- Rovaniemen kaupungin hyvinvointisuunnitelmaan kirjattu opiskeluhoollon osuus,
- Rovaniemen kaupungin opetuksenjärjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma, mikä korvaa paikallisissa opetussuunnitelmissa esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien luvut opiskeluhoollosta.

Opiskeluhoolto on laaja-alaista lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemista esiopetuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Se on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä työtä. Tällä tarkoitetaan yksikön hyvinvointia tukevaa toimintakulttuuria, jolla huolehditaan lasten, oppilaiden ja yhteisön hyvinvoinnista sekä ympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta.

Opiskeluhoolto liittyy läheisesti esiopetuksen, koulun ja oppilaitoksen kasvatus- ja opetustehtävään. Keskeistä opiskeluhoollossa on monialainen yhteistyö. Työtä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen, oppilaaseen, opiskelijaan ja huoltajaan, sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Opiskeluhoito on esiopetuksessa ja koulussa tarjottava lasten, nuorten ja perheiden maksuton peruspalvelu. Opiskeluhoiton tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden ja koko esiopetus- ja kouluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja lasten ja nuorten osallisuutta. Samanaikaisesti turvataan varhainen tuki sitä tarvitseville. Opiskeluhoitotyön painopistettä on siirretty yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työhön oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti.

Kaavio 1. Opiskeluhoitopalvelujen rakenne

Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskeluhoiton toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Lapin hyvinvointialue vastaa opiskeluhoiton psykologi- ja kuraattoripalvelujen sekä neuvolapalveluiden, koulu- ja opiskelu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä alueellaan sijaitsevien yksiköiden opetuksessa tai koulutuksessa oleville lapsille, oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta.

Yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön kuuluu koko esiopetus- ja kouluyhteisön sekä yksittäisten luokkien ja ryhmien hyvinvoinnin kehittäminen, seuraaminen ja arviointi. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että lapsen, oppilaan ja opiskelijan yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon yksikön arjessa. Opiskeluhoitotyötä suunniteltaessa

sovitaan erikseen sekä yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen, oppilaan ja opiskelijan tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat.

Varhainen ennaltaehkäisy ja turvallisuuteen liittyvien riskien ennakointi on ensisijaisesti luonteeltaan yhteisöllistä toimintaa, jota tulisi kehittää yhdessä kaikkien yhteisöön kuuluvien kanssa. Oppimisen edistämässä ja puuttumisessa yhteisössä esiintyviin haasteisiin ja vaikeuksiin tarvitaan myös yksilöllistä tukea. Yksilöllistä tukea suunniteltaessa on kuitenkin aina muistettava myös yhteisöllisen opiskeluhuollon taso. Opiskeluhoitotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, lapsen, nuoren ja huoltajan kunnioittaminen sekä osallisuuden tukeminen.

Opiskeluhoito tukee ja kehittää kaikkien lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia esiopetuksesta perusopetukseen ja edelleen toisen asteen koulutukseen. Tämä tapahtuu hyvän ja voimakkaasti verkottuneen yhteistyön avulla lasten/nuorten ja huoltajien, sekä opetus ja muiden hallinnonalojen henkilöstön kesken suunnitelmallisesti ja joustavasti. Pohjana toimii vahva ennaltaehkäisevä perustyö varhaiskasvatuksessa ja koulussa, joka pohjautuu yhteisölliseen toimintakulttuuriin sekä avoimeen ja ammatilliseen vuorovaikutukseen.

1.1 Keskeiset käsitteet

Opetuksen järjestäjä on yleensä kunta tai kuntayhtymä, joilla on velvollisuus järjestää esi- ja perusopetusta alueensa lapsille. Lisäksi valtio, yksityiset yhteisöt tai säätiöt voivat järjestää perusopetusta. Kunta päättää esiopetuksen järjestämisen paikasta. Kunnan opetusviranomaiset voivat järjestää myös muun asteen opetusta. Lukiokoulutuksen järjestäjinä voivat olla kunnat, kuntayhtymät, rekisteröidyt (yksityiset) yhteisöt ja säätiöt.

Yksikkö tässä suunnitelmassa yksikkö tarkoittaa esi- ja perusopetusyksiköitä ja toisen asteen oppilaitoksia, eli päiväkoteja ja oppilaitoksia.

Opiskeluhoito kokonaisvaltainen päivittäinen lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen ja sen turvaaminen, joka kuuluu jokaiselle yksilössä toimivalle aikuiselle.

Opiskeluhoollon palvelut neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, psykologin ja kuraattorin palvelut.

Opiskeluhuollon ohjausryhmä koulutuksen järjestäjäkohtainen monialainen työryhmä, joka vastaa opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.

Opiskeluhuoltoryhmä yksikkökohtainen monialainen työryhmä, joka vastaa yksikön opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Monialainen asiantuntijaryhmä tapauskohtaisesti koottava ryhmä, joka käsittelee yksittäisen lapsen/ oppilaan/opiskelijan tai tietyn oppilas-/opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyviä asioita.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan **lapsella/ oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava opiskeluhoito.** Opiskeluhuollolla tarkoitetaan lapsen/ oppilaan ja opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Opiskeluhuollolla tarkoitetaan siis lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista ja turvaamista. Opiskeluhoitoon sisältyvät OPS:n mukainen yhteisöllinen opiskeluhoito sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut.

Opiskeluhoito on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Yhteisöllisen ja yksilöllisen tuen tavoitteet, tehtävät ja toimintamallit ovat toisiaan täydentäviä. Opiskeluhuollon tehtävänä on osana esiopetus- ja kouluyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yksikön yhteisöllistä toimintatapaa. Tavoitteena on edistää myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puuttua tarvittaessa ongelmiin. Tärkeänä tehtävänä on terveen ja turvallisen oppimis- ja kasvuympäristön luominen, mielenterveyden suojaaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä esiopetus- ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen.

2 Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja kuvaus käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

2.1 Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologi- ja kuraattori palveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla edistetään kouluyhteisön hyvinvointia ja yhteistyötä perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan opiskelijan oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Palvelut on tarkoitettu esi-, ja peruskoulun sekä toisen asteen oppilaitosten opiskelijoille ja heidän huoltajilleen sekä oppilaitosyhteisöille.

Rovaniemen kaupungin esiopetusyksiköille, perusopetuksen kouluille ja toisen asteen oppilaitoksille on nimetty oma opiskeluhuollon psykologi ja kuraattori. Opiskeluhuollon psykologi ja kuraattori työskentelevät oppilaitoksissa yhteistyössä opiskelijan, huoltajien ja opettajien sekä oppilaitoksen muun henkilöstön kanssa sekä muiden yhteistyötahojen ja verkostojen kanssa. Esiopetuksen, koulun ja oppilaitoksen henkilökunnan ja huoltajien on mahdollista konsultoida opiskeluhuollon psykologia ja kuraattoria oppilasasioissa.

Psykologi ja kuraattori voivat työskennellä työparina opiskelijan ja perheen tukemisessa. Yksilökohtaisen työn lisäksi he työskentelevät ryhmien, luokkien ja oppilaitoksen hyvinvoinnin edistämiseksi. Psykologi ja kuraattori toteuttavat yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä yhteistyössä muiden koulun toimijoiden kanssa. Seuraavat kuvaukset koskevat psykologin ja kuraattorin tekemää yksilökohtaista opiskeluhuoltotyötä.

Opiskeluhuollon psykologi on terveydenhuollon ammattihenkilö, joka tukee opiskelijan psyykkistä hyvinvointia ja koulunkäyntiä tarjoamalla tuki keskusteluja sekä antamalla neuvontaa, ohjausta ja konsultaatiota kasvatukseen, kehitykseen ja mielenterveyteen liittyvissä asioissa. Lisäksi opiskeluhuollon psykologi tekee oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä sekä tunne-elämään liittyvien asioiden kartoituksia. Opiskeluhuollon psykologi arvioi tarvittaessa myös opiskelijan hoidon sekä kuntoutuksen tarvetta. Opiskeluhuollon psykologi toimii luottamuksellisesti yhdessä opiskelijan, huoltajien ja koulun henkilöstön kanssa sekä huoltajien luvalla myös muiden lasten ja nuorten palveluja tarjoavien tahojen kanssa.

Opiskeluhuollon kuraattori on koulun sosiaalialan ammattihenkilö. Opiskeluhuollon vastaavana kuraattorina toimii sosiaalityöntekijä. Laki velvoittaa, että jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Kuraattori tukee opiskelijan sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia sekä antaa koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Työssä pyritään opiskelijan ja perheen tilannetta jäsentämällä lisäämään heidän voimavarojaan ja etsimään myönteisiä ratkaisuja. Opiskelijan elämäntilannetta ja koulunkäyntiä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yksilö-, perhe- ja oppilaitosyhteisön tasolla. Opiskeluhuollon kuraattorin työssä kiinnitetään huomiota opiskelijan arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin. Opiskelijan etu koulun sosiaalityössä merkitsee sitä, että hänen sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeensa huomioidaan ja hän tulee kuulluksi itseään koskevista asioista.

2.2 Lastenneuvolan palvelut

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempien vanhemmuutta mm. turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa.

Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lapsi saa neuvolassa kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset.

Terveysneuvonta ja määräaikaisten terveystarkastukset on järjestettävä siten, että alle kouluikäisen lapsen ja perheen erityisen tuen tarve tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarpeen mukainen tuki tulee järjestää viiveettä. Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos alle kouluikäisessä lapsessa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä, kasvua ja kehitystä.

Tilanteet, joissa lapsi tai perhe voivat tarvita erityistä tukea ovat hyvin moninaisia. Tällaisia ovat esimerkiksi:

1. Lapsen sairaus, mielenterveysongelmat, käytöshäiriöt ja kiusaaminen sekä neurologisen kehityksen ongelmat
2. Lapsen kohdistunut fyysinen tai henkinen väkivalta, mukaan lukien laiminlyönti sekä perheenjäsenten väliselle väkivallalle altistuminen ja

väkivallan todistaminen. Toistuva hoitoon hakeutuminen tapaturman vuoksi, mikä voi olla merkki kaltoinkohtelusta.

3. Vanhempien vakavat sairaudet, mielenterveys- tai päihdeongelmat tai lähisuhde- ja perheväkivalta

4. Perheen toimeentuloon ja elinoloihin liittyvän ongelmat

Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja toteuttamiseksi järjestetään lisäkäyntejä neuvolaan ja kotikäyntejä sekä tehdään tarvittaessa yhteistyötä erikoissairaanhoidon ja terveyskeskuksen että kunnan muiden toimijoiden kanssa. Lisäkäynnit ja muu tarvittava tuki suunnitellaan lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan. Erityisen tuen tarpeen tilanteessa laaditaan hyvinvointi- ja terveyssuunnitelma yhteistyössä tukea tarvitsevan perheen kanssa.

Mikäli on syytä epäillä lapsen kasvun ja kehityksen vaarantuvan, eikä käytettävissä ole riittäviä voimavaroja tulee neuvolan varmistaa perheelle riittävä tuki. Tällaisissa tilanteissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu ja tarvittaessa tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Lapsen kuusivuotiaan määrääikaistarkastuksessa sovitaan lapsen huoltajien kanssa terveystietojen siirtämisestä neuvolasta kouluterveydenhuoltoon. Tavoitteena on, että tästä siirtymävaiheesta tulisi lapsen ja perheen kannalta joustava ja heitä tukeva.

Lastenneuvola on keskeinen osa perhekeskustoimintaa ja tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa kuten esimerkiksi varhaiskasvatus, suun terveydenhuolto, psykologi, fysio-, ravitsemus- sekä toimintaterapeutti, kasvatus- ja perheneuvola, lapsiperheiden kotipalvelu, lastensuojelu ja kouluterveydenhuolto.

2.3 Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö koostuu terveydenhoitajista, lääkäreistä ja psykiatrisista sairaanhoitajista. Tällä hetkellä psykiatrisia sairaanhoitajia työskentelee vain toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollossa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä. Tämä sisältää säännölliset terveystarkastukset oppilaille peruskoulussa jokaisella

luokka-asteella sekä tarvittaessa tapahtuvat yksilölliset terveystarkastukset. 1., 5., ja 8. luokalla on laajat terveystarkastukset, joihin sisältyy myös lääkärin tarkastus. Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat terveydenhoitaja kutsuu ensimmäisenä opiskeluvuonna terveystarkastukseen, ja toisena opiskeluvuonna opiskelijalla on mahdollisuus varata aika lääkärin terveystarkastukseen.

Terveystarkastusten aikana arvioidaan opiskelijoiden terveydentilaa opintojen ja työssä selviytymisen kannalta, sekä otetaan huomioon alaan liittyvät terveysvaatimukset ja riskit. Lisäksi selvitetään opiskelijan elämäntilanne, elämäntavat, sosiaaliset verkostot ja hyvinvointiin liittyvät tekijät. Tarjotaan ohjausta ja neuvontaa riskien vähentämiseksi ja ohjataan tarvittaessa opiskelijat saamaan kuntoutusta ja tukea.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto tarjoaa perusterveydenhuollon terveydenhoitopalveluita, mielenterveys- ja päihdetyötä, sekä edistää seksuaaliterveyttä. Toisen asteen opiskeluterveydenhuolto tarjoaa myös perusterveydenhuollon sairaanhoitoa ja arvioi hoidon tarvetta akuuteissa sairauksissa ja oireissa. Mielenterveys- ja päihdetyössä opiskeluterveydenhuolto toteuttaa varhaisen tunnistamisen, hoidon ja tarvittaessa jatkohoidon mielenterveys- ja päihdeongelmissa. Tarjolla on tukikeskusteluja, ryhmätoimintaa sekä ohjausta psykologisiin perustutkimuksiin. Tavoitteena on tukea opiskelijoita mielenterveyteen liittyvissä haasteissa ja tarjota heille tarvittavaa apua.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden palvelut ovat myös osa opiskeluterveydenhuollon tarjontaa. Tässä yhteydessä tarjotaan ehkäisyneuvontaa, ehkäisyn aloitusta ja seurantaa, ilmaisen ehkäisyn jakamista, seksitautien testausta ja hoitoa, papa-näytteiden ottoa, kierukan poistoa sekä jatkohoitoon ohjausta. Lisäksi keskustellaan sukupuoli-identiteettiin liittyvistä kysymyksistä ja tarjotaan tarvittaessa ohjausta.

Opiskeluterveydenhuolto tarjoaa myös puhelinneuvontaa ja sähköisen asioinnin mahdollisuuksia. Ajanvaraus- ja neuvontapalvelut ovat saatavilla puhelimitse sekä erilaisten sähköisten viestimien kautta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto on osa koulujen monialaista opiskeluhuoltoa. Se tekee tiivistä yhteistyötä muiden oppilaitoksen toimijoiden kanssa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto osallistuu terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön luomiseksi sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Kolmen vuoden välein oppilaitokset tarkastetaan monialaisen asiantuntijaryhmän toimesta, johon kuuluvat eri viranomaiset, jotta terveydelliset ja turvallisuuteen liittyvät näkökulmat voidaan arvioida ja tarvittavat toimenpiteet toteuttaa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää oppilaitosympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Tämä toteutetaan säännöllisin tarkastuksin, joissa arvioidaan oppilaitosten tilat ja toiminnot yhteistyössä eri viranomaisten kanssa.

2.4 Kokonaistarpeen määrittely

Yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä sekä opiskeluhuollon yhteistyössä tarvittavat resurssit määritellään yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen kanssa. Kokonaistarpeen arvioinnissa huomioidaan mm. esiopetus- ja kouluyksiköiden määrä, esiopetuksen ja koulujen oppilasmäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Lisäksi kootaan yksikkökohtaisesti tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien ja maahanmuuttotäustaisten oppilaiden lukumäärät ja osuudet.

Kokonaistarpeen määrittelyssä ja arvioinnissa hyödynnetään paikallista lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskevaa seurantatietoa kuten mm. Kouluterveyskyselyn paikalliset ja yksikkökohtaiset tulokset, oppimisen sekä koulunkäynnin tuen vaikuttavuuden kyselyt.

Lapin hyvinvointialueen vastuulla on ilmoittaa kaikkien opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten (koulu - ja opiskeluterveydenhuolto sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut) henkilötyövuodet yksikkökohtaisesti.

3. Toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on tärkeä osa esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (OPS:n mukainen ja koulutuksen järjestäjän opiskeluhuolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen, koulun ja oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetus-, koulu- ja lukioyhteisön hyvinvoinnista.

Esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opiskeluhuoltosuunnitelma sisältyy Rovaniemen opiskeluhuoltosuunnitelmaan. Jokainen esi- ja perusopetusta sekä lukiokoulutusta antava yksikkö toimittaa kunkin lukuvuoden syyslukukauden aikana Rovaniemen opiskeluhuoltosuunnitelmaan vaadittavat yksikkökohtaiset tiedot:

- Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista yksikössä
- Toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi yksikössä
- Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhuolto)
- Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa ja koulussa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
- Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Tavoitteellinen opiskeluhuoltotyö perustuu työn ja sen tulosten jatkuvaan arviointiin. Opiskeluhuoltoa arvioidaan kuntatasoisesti opiskeluhuollon ohjausryhmän sekä yksikkökohtaisesti yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän toimesta. Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä tiedottaa ja käsittelee seurannassa käytettävien tiedonkeruiden tuloksista henkilöstöä, oppilaita, huoltajia ja yhteistyötahoja. Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä edistää oppilaiden, huoltajien ja koko henkilöstön osallisuutta. Yhteisöllinen

opiskeluhooltoryhmä yhtenäistää ja kehittää oppilaitoksen toimintatapoja. Lisäksi yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä edistää ja seuraa henkilöstön opiskeluhooltotyöhön vaadittavaa osaamista. Yhteisölliseen opiskeluhooltotyöhön kuuluu esimerkiksi vierailut esiopetusryhmissä, luokissa, oppituntien seuraaminen ja oppilaiden kanssa keskusteleminen sekä esiopetus- ja kouluyhteisössä esiin nousseisiin tarpeisiin vastaaminen. Opiskeluhooltohenkilöstö on mukana suunnittelemassa erilaisia teemapäiviä, vanhempainiltoja, esiopetukseen ja kouluun tutustumispäiviä, koulukohtaisia kyselyjä ja erilaisia esiopetuksen ja koulun toimintakulttuurin kehittämiseen tähtääviä toimenpiteitä. Yhteisöllisen opiskeluhooltoryhmän jäsenet voivat toimia yhteistyössä koulussa toimivien eri oppilasryhmien kanssa.

Yhteisöllisessä opiskeluhoollossa käsiteltäviä aihepiirejä ovat muun muassa:

- tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä mielenterveyden edistäminen
- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja vähentäminen
- opintojen edistäminen poissaoloja ehkäisemällä
- opintojen ja työskentelyn hyvinvointia tukeva järjestäminen ja terveellisten elintapojen edistäminen
- oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön
- hyvinvoinnin edistäminen ja tarkastaminen
- Lasten ja opiskelijoiden osallisuuden edistäminen
- huoltajien osallisuuden edistäminen
- opiskeluhoollon ja oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen yhteistoiminta

3.1 Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen

Kodin ja koulun yhteistyössä seurataan oppilaan poissaoloja. Luvattomista poissaoloista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle. Alakoulussa poissaoloja seuraa luokanopettaja, yläkoulussa luokanohjaaja ja lukiossa ryhmänohjaaja. Poissaolot kirjataan Wilmaan. Huoltajat saavat tiedon oppilaan myöhästymisistä ja poissaoloista Wilman kautta tai puhelimitse. Lukiossa aineenopettaja keskustele opiskelijan kanssa ja selvittää poissaolojen syitä, mikäli oppilaalla on paljon poissaoloja. Jatkoselvittelyä tehdään ryhmänohjaajan ja tarvittaessa koulukuraattorin ja opinto-ohjaajan kanssa.

Rovaniemellä on kaikissa perusopetuksen ja lukion yksiköissä yhteinen käytössä poissaolojen ennaltaehkäisyn, seurannan ja poissaoloihin puuttumisen malli. (Liite 1.)

3.2 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä edellyttää päihteiden vastaisen työn kehittämistä koulu yhteisössä. Tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa päihteiden kanssa vaikeuksiin joutunut lapsi tai nuori ja puuttua tarkoituksenmukaisin keinoin hänen elämäntilanteeseensa.

Koulussa käsitellään päihteiden ja tupakkatuotteiden käytön terveydellisiä ja sosiaalisia vaikutuksia sekä riippuvuuden syntymistä ja merkitystä osana normaalia opetusta. Lisäksi järjestetään erillistä päihdevalistusta. Yleinen asennevaikuttaminen sekä itsetunnon ja elämäntilanteen vahvistamiseen tähtäävät keinot ovat keskeisiä päihteiden käyttöä ehkäiseviä toimia.

Huoltajille annetaan ajankohtaista tietoa päihdeasioista ja täten vahvistetaan vanhemmuutta nuorten elämäntilanteiden kehittämiseksi. Huoltajia ja muita edunvalvojia pyydetään kotona ottamaan haltuun lapsilta löytyvät tupakkatuotteet ja nikotiininesteet (Laki holhoustoimesta 442/1999).

Päihteiden käyttöön on nollatoleranssi. Rovaniemelle ollaan laatimassa ehkäisevän päihdetyön strategiaa ja valmistuessaan se tullaan liittämään osaksi tätä opiskeluhoitosuunnitelmaa. Koulujen ja opiskeluhoiton henkilökuntaa koulutetaan päihteiden käytön tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen.

Tuntemattomien henkilöiden oleskeluun työpäivän aikana koulussa tai koulun alueella puututaan. Oppilaiden poissaoloja seurataan ja niihin puututaan välittömästi. Selittämättömät poissaolot, koulumenestyksen heikkeneminen, sekä käyttäytymisen ja ulkoisen olemuksen muutokset (välinpitämättömyys, passiivisuus tai korostunut vilkkaus, mielialavaihtelut, väsymys, hermostuneisuus) voivat liittyä päihteiden käyttöön.

Mitä varhaisemmassa vaiheessa puututaan päihteiden käyttöön, sitä suuremmat mahdollisuudet on vaikuttaa ja ehkäistä kierteen paheneminen. Aina epäilyn tai huolen herätessä opiskelija ohjataan terveydenhoitajalle tai asia otetaan esille opiskeluhuoltoryhmässä, jossa suunnitellaan jatkotoimenpiteet. Vanhempiin otetaan yhteyttä ja tarvittaessa otetaan yhteyttä verkoston muihin toimijoihin kuten esimerkiksi lastensuojeluun. Avoin ja luottamuksellinen yhteistyö kotien kanssa päihdetilanteissa on tärkeää. Tarvittaessa järjestetään verkostokokouksia ja lapsi tai nuori ohjataan asianmukaiseen hoitoon.

Kuka tahansa voi tehdä lastensuojeluilmoituksen sosiaaliviranomaisille, jos on huolissaan lapsesta tai nuoresta. Laki velvoittaa opetus- ja oppilashuollon henkilöstöä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Lastensuojeluilmoitus johtaa lapsen tai nuoren ja huoltajan tilanteen arviointiin ja tarvittaessa laajempaan lastensuojelun tarpeen selvitykseen.

Tässä suunnitelmassa päihteillä tarkoitetaan esimerkiksi

- tupakkaa, nuuskaa ja sähkötupakkaa
- alkoholia
- liuottimia
- lääkkeiden väärinkäyttöä
- huumausaineita

Päämääränä on oppilaan elämänlaadun parantaminen, koulunkäynnin turvaaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Ensisijaisena tavoitteena on päihteiden käytön ennaltaehkäisy ja päihteettömän elämäntavan tukeminen.

Toiseksi tavoitteena on mahdollisimman varhainen päihteiden käytön havaitseminen ja välitön puuttuminen.

Kolmanneksi tavoitteena on päihteiden käytön leviämisen estäminen.

Keskeiset periaatteet pitävät sisällään sen, että päihtyneenä esiintyminen ja päihteiden käyttö koulussa ja koulualueella on kielletty. Jos oppilas tavataan kouluaikana tupakoimasta tai käyttämästä nuuskaa tai hänen hallussaan on tupakkatuotteita, ottaa luokanopettaja / luokanvalvoja yhteyttä kotiin sovittujen käytänteiden mukaisesti. Jos oppilas tavataan koulussa päihtyneenä tai huumeiden vaikutuksen alaisena tai hänen hallussaan on päihteitä, otetaan välittömästi yhteyttä hänen huoltajiinsa ja pyydetään heitä hakemaan oppilaan kotiin. Asiasta ilmoitetaan opiskeluhuoltoryhmälle. Tilanteen mukaan ollaan yhteydessä myös poliisiin ja/tai lastensuojeluviranomaisiin.

Ennaltaehkäisy ja päihdevalistus on luonnollinen osa koulun työtä. Sitä toteutetaan erityisesti terveystiedon oppitunneilla, terveydenhoitajan toimesta terveystarkastusten yhteydessä sekä teemapäivien ja -viikkojen aikana ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien kautta. Päihteiden käytön ennaltaehkäisyssä kodin ja koulun yhteistyö on avainasemassa. Huoltajilla on vastuu lapsensa kasvatukseen liittyvistä asioista. Päihdevalistuksessa ja ennaltaehkäisyssä toteutetaan moniammatillista yhteistyötä esim. kunnan ehkäisevän päihdetyön, terveydenhoidon, sosiaalitoimen, poliisin, nuorisotoimen ja seurakunnan nuorisotyön ja muiden mahdollisten tahojen kanssa. Koko koulun henkilökunta valvoo hyvien käytöstapojen ja järjestyssääntöjen noudattamista kouluaikana ja puuttuu mahdollisiin häiriötilanteisiin.

Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edellytyksenä on opiskeluympäristöön kuuluvat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Hyvät työ- ja oppimisolosuhteet luovat edellytykset yhteisön hyvinvoinnille, työkyvyn säilyttämiselle sekä tulokselliselle oppimiselle. Oppimisympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan yhteistyössä opiskelijoiden, opiskeluterveydenhuollon, henkilöstön, työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Lain edellyttämistä tarkastuksista laaditaan raportti ja todetuista puutteista ja niiden korjaamisesta laaditaan suunnitelma, jonka toimeenpanoa seurataan. Näistä käytänteistä sekä niiden toimeenpanosta kerrotaan tarkemmin yksiköiden turvallisuussuunnitelmassa.

4. Toimenpiteet yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta, oppilasta ja opiskelijaa koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoolllossa seurataan ja edistetään lapsen, oppilaan ja opiskelijan kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoollto perustuu esiopetuksessa huoltajan, perusopetuksessa oppilaan sekä tarvittaessa huoltajan ja lukiokoulutuksessa opiskelijan suostumukseen. Lapsen, oppilaan ja opiskelijan osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

4.1 Yksilökohtainen opiskeluhoollto ja sen toteuttaminen

Opiskelijalla on oikeus halutessaan yksilökohtaiseen opiskeluhoolltoon, joka on tarkoitettu opiskelijan tueksi. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhoollon psykologin tai -kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä sen jälkeen, kun hän on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä myös huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Arvion keskustelun kiireellisyydestä tekee se psykologi tai kuraattori, johon on otettu yhteyttä. Arviointi voidaan toteuttaa esimerkiksi puhelimitse. Määräajat koskevat ensimmäistä henkilökohtaisessa tapaamisessa käytyä keskustelua ja asian selvittelyn alkamista, eivät tukitoimien järjestelyä tai tutkimuksia. Kiireellinen asia voi vaatia myös aivan välitöntä puuttumista. Opiskelijan asioissa voidaan asian laadun mukaisesti kääntyä myös koulu- tai opiskeluterveydenhuollon puoleen. Tärkeintä on, että opiskelija saa viivytyksettä tarvitsemansa avun.

Psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskelijalla on oikeus saada riittävä tuki ja ohjaus asiassa. Tarvittaessa opiskelija ja perhe ohjataan saamaan

muita palveluja ja tukitoimia. Oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä on velvollinen ottamaan yhteyttä opiskeluhuollon kuraattoriin tai psykologiin silloin, kun hän toteaa opiskelijalla kyseisten palvelujen tarpeen. Yhteydenotto psykologiin tai kuraattoriin tehdään yhdessä opiskelijan ja hänen huoltajansa kanssa. Jos ei ole mahdollista tehdä yhdessä yhteydenottoa, on opiskelijalle annettava tieto yhteydenotosta. Myös huoltajalle on annettava tieto yhteydenotosta, ellei opiskelija sitä pätevästi kiellä ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa sekä asian laatu ja opiskelijan etu. Jos opiskelija kieltää yhteydenoton huoltajaan, huoltajan osallistumisen monialaiseen asiantuntijaryhmään tai tietojen annon huoltajalle ohjataan opiskelija psykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolle iän, kehitystason ja edun toteutumisen arviointia varten. Opiskelijan kantaa yhteistyöhön huoltajien kanssa opiskeluhuollollisissa asioissa on syytä kysyä aina toiseen asteen opinnoissa, useimmiten peruskoulun yläluokilla ja tilanteen mukaan jo joskus aiemminkin. Esiopetuksessa ja alimmilla luokilla suostumuksen monialaisen asiantuntijaryhmän perustamiseen antaa yleensä huoltaja. Lain mukaan huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä halutessaan opiskeluhuollon palveluita tämän iästä riippumatta.

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan aina tarvittaessa yksittäisen lapsen /opiskelijan tueksi selvittämään tuen tarvetta ja huolehtimaan hänen tarvitsemiensa palvelujen järjestämisestä. Se esiopetusyksikön/ oppilaitoksen työntekijä, jolla huoli herää, ottaa asian puheeksi lapsen/opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa ja järjestää monialaisen palaverin. Yhteydenotto tehdään aina oman oppilaitoksen nimettyyn psykologiin tai kuraattoriin esimerkiksi puhelimitse, Wilman kautta tai sähköpostilla. Esiopetuksessa yksikön työntekijät tai konsultoiva erityisopettaja sopivat yhteydenotosta psykologiin tai kuraattoriin lapsen huoltajien kanssa ja kutsuvat monialaisen asiantuntijaryhmän koolle.

4.2 Psykologin tutkimukset

Kun huoltajat ja opetushenkilöstö pohtivat opiskeluhuollon psykologin tekemän oppimisvaikeus tutkimuksen tarvetta opiskelijalle, on aina syytä ensin konsultoida omalle koululle nimettyä opiskeluhuollon psykologia tai -kuraattoria. Kuraattori tai psykologi arvioi opiskelijan elämäntilanteen ja keskittymiskyvyn vaikutusta oppimiseen. Opiskeluhuollon kuraattori voi olla mukana tukitoimien suunnittelussa. Tehostetun tuen muotoja tulee olla monipuolisesti käytössä.

4.3 Ryhmämuotoinen tuki

Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa opiskelijan ja huoltajan tukemiseksi käytetään erilaisia ryhmämuotoisia menetelmiä. Ryhmiä muodostetaan tietyn teeman ympärille tai niitä voidaan räätälöidä kunkin ryhmän tarpeiden mukaisesti. Ryhmät voivat keskittyä esimerkiksi tunnetaitoihin, sosiaalisiin taitoihin tai tarkkaavaisuuden kehittämiseen. Ryhmiä muodostetaan tarpeen mukaan ja pyyntö voi tulla opettajalta, huoltajalta tai opiskelijalta itseltään. Tarve voi nousta esiin myös monialaisessa opiskeluhoitoryhmässä, joka kirjataan yhdessä tehtyyn oppilaitoksen toimintasuunnitelmaan. Huoltajien toivotaan tukevan lapsiaan ryhmiin osallistumisessa esimerkiksi kannustamalla ryhmiin liittyvien kotitehtävien tekemisessä sekä osallistumalla huoltajille järjestettäviin tilaisuuksiin. Opiskeluhuollon kuraattoreita ja -psykologeja koulutetaan erilaisten ryhmämuotoisten menetelmien käyttöön. He voivat vetää ryhmiä yhteistyössä esimerkiksi kouluterveydenhoitajan, opinto-ohjaajan, erityisopettajan, luokanopettajan, esiopetuksen opettajien tai koulunkäynninohjaajan kanssa. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä opiskelijan tukemiseksi.

4.4 Opiskeluhohtokertomusten laatiminen

Kun lapsi/oppilas tarvitsee opiskeluhohtohenkilöstön (koulukuraattorien, -psykologien tai -terveydenhoitajien) tukea terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa, kootaan monialainen asiantuntijaryhmä ja laaditaan opiskeluhohtokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö tai muu asiantuntijaryhmän jäsen kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhohton järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhohtokertomuspohjaan. Opiskeluhohtokertomukseen kirjataan yksittäisen lapsen/oppilajan tapauksen käsittely oppilas- ja opiskelijahuoltolain 20§:n mukaan.

Opiskeluhohtokertomukseen kirjataan välttämättömät tiedot, ei mielipiteitä. Kirjaukset kirjoitetaan neutraalisti. Jos kutsu monialaiseen asiantuntijaryhmään tulee esim. erikoissairaanhoidosta tai lastensuojelusta, opiskeluhohtokertomusta ei laadita.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhohtokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteilla tietoja on luovutettu. Opiskeluhohtokertomukset sekä muut opiskeluhohton tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta/oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhohtorekisteriin.

Opiskeluhoultorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta/oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveystarkastuksen henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti opiskeluhoollon psykologit ja kuraattorit kirjaavat asiakastiedot omaan asiakastietojärjestelmäänsä.

4.4 Opiskeluhoultokertomusten säilytys

Esiopetusyksikön johtaja/koulun vastuhenkilö tulostaa opiskeluhoultokertomukset lukuvuoden lopussa ja arkistoi ne esiopetusyksikössä / koululla tietosuojasäädösten mukaisesti.

4.5 Tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty Perusopetuslain 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava opiskeluhoolto.

4.6 Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion toimintakäytänteet koulussa

Oppilaan opettaja tai luokanvalvoja antaa laajaan terveystarkastukseen oman näkemyksensä oppilaan tilanteesta koulussa. Laajoissa terveystarkastuksissa luokilla 1, 5 ja 8 oppilaan hyvinvointia arvioidaan laajasti eri kehitysympäristöissä, myös koulussa. Opettajan antama arvio perustuu lainsäädäntöön. Asetuksen 338/2011 (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta) 7 §:n mukaisesti laajaan terveystarkastukseen sisällytetään huoltajan kirjallisella suostumuksella opettajan arvio oppilaan oppimisesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista koulussa. Arviossa on oltava tiedot, jotka ovat tarpeellisia terveyden- ja sairaanhoidon tai tuen tarpeen arvioimiseksi sekä niiden järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Tarkastusten käytännön toteutus sovitaan koulukohtaisesti opiskeluhoollon yhteistyönä. Ennen tarkastusten alkua käytävä kouluterveydenhuollon ja opettajan/luokanvalvojan välinen keskustelu luokan tilanteesta yleisellä tasolla auttaa suuntaamaan terveystarkastusten sisältöä oikein.

4.7 Esiopetus-/koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

Allergiaruokavalioikäytännöissä noudatetaan kansallisen allergiaohjelman suosituksia, joka korostaa terveyden tukemista. Erityisruokavaliot ilmoitetaan sähköisellä lomakkeella. Erityisruokavalioilmoitus tehdään terveydellisiin syihin perustuvista pysyvistä erityisruokavalioista, vakavia oireita aiheuttavista ruoka-aineallergioista sekä eettisiin syihin perustuvista ruokavalioista. Huoltajien ilmoitus riittää, kun kyseessä ovat uskonnolliset syyt tai lapsi noudattaa kasvisruokavaliota. Sairauden edellyttämä erityisruokavalio (esim. diabetes ja keliakia) tulee perustua aina lääkärin tekemään sairauden määrittelyyn. Kun tarvitaan sairauden hoitoon tarkoitettua ruokavaliota, lääkäri täyttää ruokapalveluiden erityisruokavalioilomakkeen. Pysyvissä sairauden edellyttämässä erityisruokavalioissa ilmoituslomaketta ei tarvitse uusia. Huoltajat toimittavat lomakkeen esiopetuksessa yksikön johtajalle ja koulussa terveydenhoitajalle. Ilmoittaminen ja todistusten toimittaminen sekä ajantasaisuus on huoltajien vastuulla. Mikäli erityisruokavalioon liittyvissä asioissa on epäselvyyksiä, ratkaisu tehdään valtakunnallisten lääketieteellisten/ravitsemuksellisten suositusten mukaisesti.

Tyypillisiä pidempiaikaisia lääkitystarpeita koulussa ovat diabetesta sairastavien oppilaiden lääkityksen järjestäminen. Tavallisia ovat myös ensiapuun tarkoitetut lääkitykset esimerkiksi lapsilla, joilla on vaikea allergia, astma tai epilepsia. Myös muut pitkäaikaissairaudet tai vammaisuus voivat edellyttää lääkitsemistä koulupäivän aikana. Oppilaan turvallisen lääkehoidon kannalta on olennaista, että koulun henkilöstö, vanhemmat, erikoissairaanhoido ja kouluterveydenhuolto tekevät yhteistyötä. Lääkehoitoon kouluttamaton henkilö voi antaa lääkärin määräämää, luonnollista tietä annettavaa tai ihon alle pistettävää lääkehoitoa. Tällöin lääkehoidon toteuttaminen perustuu työntekijän suostumukseen, perehdytykseen, lisäkoulutukseen sekä lääkärin antamaan lupaan.

Opetustoimen lainsäädäntö ei määrittele työntekijöiden lääkehoitoon osallistumista, eikä työntekijöitä siten voida tehtävään velvoittaa. Silloin, kun lääkitseminen on työnantajan hyväksymää toimintaa, siihen liittyvä vastuu ja mahdolliset vahingonkorvauskysymykset ratkaistaan samoin periaattein kuin koulutyössä yleensäkin. Potilasvahinkovakuutus koskee vain kouluterveydenhuollon ammattihenkilön toimintaa. Vanhemmat toimittavat koululle selkeät ja yksinkertaiset kirjalliset ohjeet lääkeannoksista ja muut

hoito-ohjeet sekä tietoa niiden mahdollisista vaikutuksista hoitoon. Vanhempien on huolehdittava siitä, että oppilaan lääkehoidon toteuttamisesta sovitaan yhdessä terveys- ja opetustoimen henkilöstön kanssa. Sovittaviin asioihin kuuluvat: lääkityksen toteuttaja sekä tämän varahenkilö, lääkityksen toteuttajien perehdytys, erityistilanteisiin varautuminen, ensiapukäytännöt sekä työnjako ja vastuut koulun toimijoiden, vanhempien ja lapsen kesken.

Diabetesta sairastavan lapsen hoidon ja tuen järjestäminen koulupäivän aikana on laajaa moniammatillista sopimista ja työnjakoa vaativa tilanne. Sosiaali- ja terveysministeriö on yhteistyössä opetusministeriön ja Kuntaliiton kanssa laatinut toimintamallin diabetesta sairastavan lapsen koulupäivän aikaisesta hoidosta. Toimintamallin mukaisesti vanhempien, koulun toimijoiden ja diabetesta hoitavan yksikön kesken järjestetään yhteisneuvottelu, jossa sovitaan koulupäivän aikainen hoito ja tuki. Yhteisneuvottelussa sovitaan muun muassa verensokerimittauksista, tarvittavista välipaloista, mahdollisen insuliiniannoksen pistäjästä, mahdollisesta pistosopetuksesta, ensiaputilanteista sekä työnjaosta ja vastuista koulun toimijoiden kesken. Suunnittelun ja kirjaamisen avuksi on luotu erillinen diabeteksen hoidon suunnitelmalomake, joka löytyy THL:n sivuilta. Sovitut asiat kirjataan suunnitelmalomakkeeseen ja päivitetään säännöllisesti. Lomakkeeseen kirjataan vanhempien lupa insuliinihoidon toteuttajille sekä lapsen hoitoon osallistuvien suostumus. Yleensä erikoissairaanhoidon diabeteshoitajat antavat pistosopetuksen ja kirjallisen pistosluvan diabetesta sairastavan lapsen hoitoon osallistuville. Pistosopetuksen ja pistosluvan voi antaa myös perusterveydenhuollossa toimiva terveydenhuollon ammattihenkilö esimerkiksi terveydenhoitaja. Diabeteshoitajalla tai muulla hoitajalla tulee tätä varten olla yksikkönsä diabeteslääkärin tai ylilääkärin valtuutus pistosopetukseen. Vanhemmat toimittavat koululle selkeät, yksinkertaiset ohjeet insuliiniannoksista ja ruokaannoksista sekä verensokeritasoista ja niiden vaikutuksesta hoitoon.

Esiopetuksessa olevan lapsen sairauden edellyttämä lääkitseminen tai hoidollisissa toimenpiteissä noudatetaan lapsen hoitavan tahon kanssa sekä lääkehoitosuunnitelmassa sovittuja ohjeita.

5. Opiskeluhuollon yhteistyön järjestäminen lasten/oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä esiopetuksessa/koulussa työskentelevien ja muiden lasten/oppilaiden hyvinvointia tukevien kanssa

Opiskeluhuolto on kaikkien esiopetuksessa, koulu- ja oppilaitosyhteisössä työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Eri tahojen ja henkilöiden osallisuus opiskeluhuollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhuollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen tai koulutuksenjärjestäjän sekä hyvinvointialueen yhteistyötä.

Lapsi siirtyy ensimmäistä kertaa opiskeluhoitopalveluiden piiriin esiopetuksen alkaessa. Tällöin opiskeluhuolto voi olla monelle lapselle sekä huoltajalle uusi asia. Siksi esiopetuksen henkilöstön on tärkeää kertoa millä tavoin esiopetuksessa huolehditaan sekä yhteisön että yksittäisten lasten hyvinvoinnista ja terveydestä.

Opiskeluhooltoon liittyvien asioiden tiedottamisesta vastaa esiopetusyksikön johtaja. Vanhempainilloissa tiedotetaan opiskeluhoitopalveluista. Opiskeluhoitopalveluiden edustajien kanssa sovitaan alkusyksystä tulevan lukuvuoden konsultaatiokäytänteistä ja niistä tiedotetaan koko henkilöstöä. Opiskeluhoitopalveluiden edustajat esittäytyvät huoltajille, henkilöstölle sekä lapsille ja heidän ajantasaiset yhteystietonsa ovat huoltajien ja henkilöstön saatavilla.

Jokaisessa esiopetusta antavassa yksikössä toimii yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä. Opiskeluhoitoryhmä voi olla yhteinen toisen yksikön tai koulun kanssa. Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän vetäjänä toimii yksikön johtaja. Jäseninä ovat huoltajien edustajan/edustajien lisäksi nimetty koulukuraattori tai koulupsykologi, nimetty terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja esiopetuksen henkilöstön edustaja. Lisäksi ryhmään voi kuulua yksikön varajohtaja/apulaisjohtaja ja muu varhaiskasvatuksen edustaja. Asiayhteyden mukaisesti ryhmään kutsutaan mukaan muita asianosaisia. Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kokouksissa käsiteltävät aiheet ja ajankohdat sovitaan toimintakausittain. Kokoontumista pidetään muistiot, joka on julkinen. Muistion tulee olla sekä henkilöstön että huoltajien saatavilla. Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän toiminnasta ja esiopetuksessa toteutettavasta toiminnallisesta yhteisön hyvinvointiin tähtäävästä toiminnasta tiedotetaan huoltajia säännöllisesti käytössä olevien tiedotuskanavien kautta.

Koulun yhteisöllisessä opiskeluhoitoryhmässä arvioidaan säännöllisesti koulun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumista ja tehdään tarvittavat muutokset seuraavaan lukuvuosisuunnitelmaan. Yhteisöllisen

opiskeluhooltoryhmän jäseniä ovat rehtorin/apulaisrehtorin lisäksi koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, laaja-alainen erityisopettaja ja 7-9 luokilla opinto-ohjaajat. Lisäksi yhteisölliseen opiskeluhooltoryhmään voidaan kutsua mukaan oppilaiden, huoltajien, oppilaitoksen opetus- ja muun henkilökunnan ja yhteistyötahojen edustajia. Erityisesti oppilaiden ja huoltajien mukana olo on tärkeä osa yhteisöllistä opiskeluhooltotyötä.

Koko yksikön henkilöstö perehdytetään yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatapoihin. Henkilöstön tulee tuntee suunnitelmat (turvallsuussuunnitelma, kiusaamisen vastainen työ, häirinnän ja väkivallan ehkäisy, poissaolo koulusta jne.) ja noudattaa annettuja ohjeita.

Keskeistä ulkopuolisten toimijoiden kanssa toteutettavassa yhteistyössä on varmistaa oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Oppilaalla, huoltajilla ja jokaisella oppilasta tukevalla taholla on selkeä kuva siitä, miten ja kenen kanssa oppilaan asioita edistetään. Toimivan yhteistyön lähtökohtana on oppilaan, perheen ja toimijoiden keskinäinen arvostus. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Mikäli oppilasta tuetaan koulun ulkopuolisten toimijoiden taholta (esim. Lastensuojelu, erikoissairaanhoido), yhteistyön ja tiedon jakamisessa on hyvä hyödyntää mm. verkostotapaamisia kokonaistilanteen kartoittamiseksi. Tarkoituksena on koota oppilaan tukemisen kannalta keskeiset toimijat yhteen. Näin voidaan välttää päällekkäiset tukitoimet ja suunnitella oppilaan kannalta tarkoituksenmukaisimmat keinot.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteet kuvataan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa, joka on luettavissa kunnan nettisivuilla. Lisäksi yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteet käsitellään yksikkökohtaisissa henkilöstökokouksissa. Huoltajille tiedotetaan näistä periaatteista ja toiminnasta esimerkiksi infokirjeellä tai vanhempainilloissa. Opiskeluhoollon henkilökunta kiertää luokissa kertomassa opiskeluhoollon toiminnasta.

6. Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella, oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen ja koulutuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden, koulujen ja oppilaitosten kanssa. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Kiusaamiseksi määritellään puolustuskyvyttömän oppilaan tai opiskelijan tahallinen vahingoittaminen. Kiusaamisella on ominaispiirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi riitelystä, häirinnästä tai yksittäisestä väkivaltatilanteesta. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö sekä se, että kiusaamisessa on usein kyse ryhmäilmiöstä. Kiusaaminen voi olla sanallista (nimittelyä, pilkkaamista tai toisen naurunalaiseksi tekemistä), fyysistä (tönnäminen, lyöminen), omaisuuteen kohdistuvaa (tavaroiden ottaminen tai tahallinen tuhoaminen) tai epäsuoraa (ryhmän jäsenten manipulointi, ilkeiden juorujen tai valheiden levittäminen tai ryhmän ulkopuolelle sulkeminen).

Häirinnän muotoja ovat esimerkiksi seksuaalinen häirintä sekä sukupuoleen perustuva häirintä.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön psyykkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin. Fyysinen seksuaalinen häirintä voi olla rikoksena rangaistavaa seksuaalista ahdistelua.

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet tai kaksimielliset vitsit
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat seksuaaliset huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt, viestit, kuvat tai videot eri sosiaalisen median kanavissa
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset

Sukupuoleen perustuva häirintä on henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä

koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Se ei kuitenkaan ole luonteeltaan seksuaalista.

Rovaniemellä on jo pitkään tehty ennaltaehkäisevää ja kiusaamiseen puuttuvaa työtä mm. #meilläpuututaan ja muiden vastaavien kampanjoiden kautta. Kiusaamisen vastaisessa työssä selvitetään vaikeita ja pitkään jatkuneita kiusaamis- ja konfliktitilanteita ulkopuolisen työntekijän avulla. Työn tavoitteena on, että varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa selvittämättömiä kiusaamis- ja konfliktitilanteita on nolla. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen päiväkotii- ja kouluarkeen.

Kiusaamisen vastaisessa työssä keskeistä on lapsen tai nuoren, tämän perheen, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyö. Lisäksi selvitystyöhön ja osapuolien tarvitseman tuen järjestämiseen osallistuvat tapauksesta riippuen nuoriso- ja sosiaalipalveluiden henkilöstö, perheneuvola ja sovittelutoimisto. Poliisin ennalta estävän toiminnan ryhmä on mukana kiusaamistapauksissa etenkin silloin, kun asiasta on tehty rikosilmoitus.

Jokaisessa esiopetusyksikössä on *Yksikkökohtainen kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelma*. Suunnitelman laaditaan varhaiskasvatuspalveluiden yhteiselle suunnitelmapohjalle. Laadintaan ja toiminta vuosittaiseen päivittämiseen osallistuvat henkilöstön lisäksi sekä lapset että huoltajat. Suunnitelma perustuu ennaltaehkäisyyn ohjaamalla ja tukemalla lasta tunne- ja itsesäätelytaitojen sekä sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen on jokaisen yhteisössä työskentelevän velvollisuus. Esiopetuksessa on käytössä Väestöliiton *Pisarapuuttuminen -malli* lasten positiivisen vuorovaikutuksen edistämiseksi sekä kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseksi. Työntekijät puuttuvat pieniin pisaroihin, tilanteisiin, joita ei voi nimittää kiusaamiseksi. Tilannetta ei päästetä niin pitkälle, että siitä tulee kiusaamista. Tärkeitä ovat toistot ja pienet hetket arjen tilanteissa. Ottamalla malli lapsiryhmässä työntekijöiden käyttöön häirintä, väkivalta ja kiusaaminen eivät pääse juurtumaan ryhmään. Esiopetus on myös mukana Rovaniemen kaupungin kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Toimintamalli täydentää yksiköiden omia keinoja puuttua konflikteihin ja selvittää ne.

Kaikilla Rovaniemen kouluilla on yhteiset kiusaamisen puuttumisen mallit, joiden mukaan koulut ja koulujen omat yhteyshenkilöt toimivat kiusaamistapausten selvittelyssä. Kiusaamisen vastainen toimintamalli täydentää koulujen omia keinoja puuttua konflikteihin ja selvittää ne. Työ tuo vaikeiden tapausten selvittämiseen lisää uusia keinoja ja näkökulmia, tehostaa yhteistyötä ja vahvistaa toimivaksi todettuja menetelmiä.

6.1 Kriisisuunnitelma

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan liitetään päivitetty Rovaniemen kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma löytyy joka yksiköstä ja kunkin yksikön johtaja perehdyttää henkilöstönsä siihen.

7 Perusopetukseen valmistava opetus

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opiskeluhuollon järjestämistä ja toteuttamista koskevat samat periaatteet ja oppilaita samat oikeudet kuin perusopetuksen oppilaille annettavassa opiskeluhuollossa. Opetuksen järjestäjällä tulee olla oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämä opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma, jonka laatimisesta on määrätty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Erityispiirteistä mainittu:

- Yhteistyö perheen kotoutumissuunnitelmasta vastaavan tahon kanssa
- Osallisuuden varmistamiseksi tarvittavat tulkitsemispalvelut
- Huoltajille tietoa myös suomalaisen koulutusjärjestelmän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatavoista ja saatavuudesta.
- Tiedottamisen ymmärrettävyys on tärkeä varmistaa.